

TARPTAUTINĖS VERTINIMO KONFERENCIJOS APIBENDRINIMAS

Vilnius, 2017 m. gegužės 24 d.

„Norėdami gauti kokybiškų ir gerų rezultatų iš vertinimų, turime užtikrinti, kad ši sritis taip pat taikotų inovacijas. Būtina ieškoti naujų požiūrių ir patikimesnių vertinimo metodų, kurie leistų priimti sprendimus ieškant efektyviausių investicijų krypčių ir būdų. Inovacijomis ir aukšta pridėtine verte paremtas šalies ūkis užtikrins tvarų Lietuvos augimą“, – LR finansų viceministrė Loreta Maskaliovienė pasveikino gausiai į tarptautinę vertinimo konferenciją susirinkusius dalyvius.

Daria Gismondi, Europos Komisijos Regioninės ir miestų politikos generalinio direktorato (DG REGIO) Vertinimų ir Europos Semestro skyriaus vadovo pavaduotoja, sveikindama konferencijos dalyvius, atkreipė dėmesį, kad inovacijos, nukreiptos į šalies produktyvumą, konkurencingumą, augimo ir sanglaudos plėtrą yra aukščiausias ES politikos prioritetas. Todėl itin svarbu stiprinti sumanios specializacijos strategijų ir inovacijų politikos įgyvendinimą šalių narių lygmeniu. Vertinimas, mokymasis iš kitų šalių patirties bei informacijos sklaida gali ženkliai prisidėti siekiant šių tikslų. Jai antrino Martina Kadunc, Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinio direktorato (DG RTD) Politikos formavimo ir koordinavimo padalinio Vertinimų skyriaus politikos analitikė, kuri ragino dalyvius aktyviau įsitraukti į tyrimų programas, kurios tiesiogiai prisideda prie inovacijų kūrimo ir geresnio inovacijų politikos įgyvendinimo šalyse narėse.

2017 m. gegužės 18-19 d. buvo surengta 7-oji tarptautinė vertinimo konferencija „Inovacijų vertinimas ir vertinimo inovacijos“, kurią organizavo Lietuvos Respublikos finansų ministerija kartu su UAB „Visionary Analytics“. Konferencija vyko Sapiegos Vilnius Tech Park ir pritraukė 164 dalyvius iš 18 Europos šalių. Trečdalis (28 proc.) dalyvių buvo svečiai iš užsienio, likusieji dalyviai buvo lietuviai.

Konferencija organizuota siekiant pasidalinti šalių narių metodinių vertinimo inovacijų taikymo pavyzdžiais, informacija, žiniomis ir užtikrinti aukštą ES investicijų vertinimo kokybę, kuri skatina sistemingą vertinimo rezultatų naudojimą tobulinant viešąją politiką. Šių metų konferencijoje daugiausiai dėmesio buvo skirta dviem pagrindinėms temoms:

- ES investicijų programų ir kitų viešosios politikos sričių inovacijų vertinimui, įskaitant, bet neapsiribojant sumaniosios specializacijos strategijų vertinimais;
- inovacijoms vertinime, įskaitant metodines inovacijas, naujoviškus būdus vertinimo rezultatų naudojimui ir sklaidai.

Konferencijos tema pasirinkta neatsitiktinai – moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos – viena iš prioritetinių 2014–2020 m. ES investicijų krypčių. Investicijomis į inovacijas siekiama kurti didžiausią pridėtinę vertę teikiančias paslaugas ar produktus. Tačiau ES lėšų naudą būtina pamatuoti, o tam reikalingos naujos žinios ir naujoviški vertinimo būdai, kurie gali padėti tiksliau įvertinti ir (ar) palengvinti ES investicijų naudą matavimus ir (ar) padėti geriau nustatyti papildomus ryšius, poveikį, naudą žmonėms ir aplinkai. Vertinimai, kaip įrodymais grįsto valdymo instrumentas, parodo investicijų poveikį ir efektyvumą bei suteikia galimybes tobulinti investicijų kryptis ir būdus, kad būtų pasiektas geriausias rezultatas.

Konferencijos programa buvo sudaryta iš plenarinių ir paralelinių sesijų, taip pat surengta viešoji ekspertų diskusija apie inovacijų vertinimo ateitį. Konferencijoje pranešimus minėtomis temomis skaitė Europos Komisijos, Lietuvos ir kitų ES šalių valstybinių institucijų atstovai, autoritetingi Lietuvos ir užsienio vertinimo ekspertai. Visa konferencijos programa, pranešimai ir fotogalerija skelbiami ES fondų investicijų svetainėje <http://esinvesticijos.lt/lt/renginiai/vertinimokonferencija2017>.

Toliau pateikiamas atskirų konferencijos sesijų turinio apibendrinimas.

A PLENARINĖ SESIJA. Vertinimo ateitis: svarbiausi kaitos veiksniai ir jų poveikis

Dr. Juha Kaskinen, Turku universiteto (Turku ekonomikos mokyklos) Suomijos ateities tyrimų centro direktorius pradėjo A sesiją apžvelgdamas pasaulines inovacijų pažangos tendencijas, daugiausiai dėmesio skirdamas kompleksiškiems ateities iššūkiams, jų kuriamoms galimybėms ir grėsmėms šiuolaikinėms visuomenėms. Šiuolaikinė verslo aplinka, orientuota į tvarią gyvenseną ir tvarų verslą, reikalauja naujo pobūdžio tikslų. Reaguodami į mega kryptis (globalizacija, klimato kaita, demografiniai pokyčiai ir kt.), turime sukurti proveržio inovacijas – naujus gaminius, paslaugas, politiką ir praktiką, kurie atitiktų mūsų poreikius naujais būdais (pvz., nauji baltymais gausaus maisto šaltiniai, neigiamų klimato padarinių švelninimas, papildytos realybės technologijos, kt.). Visa tai sukuria savų padarinių, neretai – vienas kitam prieštaraujančių. Siekdami tinkamai reaguoti į šiuos iššūkius, turime kurti tvarią aplinką ir visuomenę, derinti įvairių mokslo sričių žinias su ateities studijų žiniomis, darbu ir mokymusi ateityje. Svarbu jau šiandien analizuoti ateities tendencijas, naudojant įvairias metodines priemones, įskaitant įžvalgos metodą.

Įvadinę plenarinę sesiją tęsė Dr. Peter Fisch, nepriklausomas tyrimų politikos analitikas (Vokietija), kuris pristatė pasiektą pažangą ir neišspręstus klausimus Europos tyrimų ir inovacijų programų vertinimo srityje. Savo pranešime jis aptarė ES bendrųjų mokslinių tyrimų ir inovacijų programų istoriją, jų ypatumus, vertinimo raidą, kai iš papildomos veiklos jis virto pagrindiniu valdymo įrankiu. Jo nuomone, tokių klausimų, kaip geresnis duomenų prieinamumas ir griežtesnis sinchronizavimas su politikos sprendimų priėmimo ciklu, sprendimas gali prisidėti prie vertinimo kultūros gerinimo. Galiausiai pranešime buvo išskirti svarbūs klausimai apie aukštus sprendimų priėmėjų lūkesčius vertinimams, pateiktą įrodymų kokybę ir tinkamumą. Jo nuomone, orientuojantis grynai į procedūrinius dalykus ir metodinį griežtumą, neretai praleidžiama esmė vertinimuose, įvairūs šalutiniai sprendimų poveikiai, kurie yra svarbūs žmonėms ir aplinkai, ir kt.

Bénédict Wauters, Flamidų (Belgija) užimtumo ir socialinių reikalų ministerijos Europos socialinio fondo departamento direktorius, pristatė alternatyvų požiūrį į įrodymais grįstą sprendimų priėmimą, kalbėdamas apie „piramidės suardymą“ tradiciniuose vertinimuose ir tyrimuose. Jo nuomone, praktikoje sunkiai sekasi suderinti programų valdymo realijas su (kvazi)eksperimentinių projektų struktūromis (angl. *design*). Net tada, kai techniškai įmanoma atlikti tokį vertinimą, jo išvadas ne visada lengva paversti veiksmis. Užuoť vadovavęsi hierarchiniu požiūriu, sprendimų priėmėjai turėtų vadovautis integruotu požiūriu ir taikyti įvairius vertinimo metodus, kurie padėtų mokyti ir įgalinti proceso dalyvius.

Paskutinis A sesijos pranešėjas, Ramūnas Dilba, LR finansų ministerijos Europos Sąjungos investicijų departamento direktorius, pristatė Lietuvos vertinimo sistemos vystymosi raidą, svarbiausius pasiekimus ir pamokas. Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos vertinimo sistemoje buvo padaryta didžiulė pažanga institucionalizuojant vertinimo funkciją, sukuriant gerai veikiančią centralizuotą ES fondų investicijų vertinimo planavimo bei koordinavimo sistemą, mokymosi tinklą (Vertinimo koordinavimo grupė) ir vykdant reguliarias vertinimo gebėjimų stiprinimo (VGS) veiklas. Tai prisidėjo prie išaugusių vertinimo apimčių ir kokybės, naudojamų sudėtingesnių vertinimo metodų, patobulėjusių valstybės tarnautojų vertinimo gebėjimų ir pagerėjusio vertinimo rezultatų naudojimo. Tačiau, siekiant stiprinti įrodymais grįsto valdymo kultūrą ir pereiti prie didesnės pridėtinės vertės, reikėtų skirti deramą dėmesį aktualiems vertinimo iššūkiams: tikslingiau (pragmatiškiau) planuoti vertinimus, tobulinti stebėsenos sistemas, vykdyti tikslingesnes VGS veiklas.

Ramūno Dilbos ir dr. Žilvino Martinaičio moderuojamos A plenarinės sesijos pabaigoje buvo keliami klausimai: kaip toliau sistemingai stiprinti vertinimo struktūrą ir gebėjimus? Keltas klausimas, ar dėl

greitai besikeičiančios aplinkos dalis turimų vertinimo kompetencijų ateityje bus nebereikalingos, t.y., ar vertinimų sistema ateityje išgyvens evoliuciją, ar revoliuciją? Taip pat iškeltas klausimas dėl inovacijų: kaip galime sistemingai vertinti inovacijas, jei jų apibrėžimas išlieka problemiškas?

B PARALELINĖ SESIJA. Ekonominės perspektyvos: iššūkiai ir galimybės

B sesiją pradėjo Martina Kadunc, Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinio direktorato (DG RTD) Politikos formavimo ir koordinavimo padalinio Vertinimų skyriaus politikos analitikė, pristatydama programos "Horizontas 2020" tarpinių vertinimų pamokas. Europos Komisijos vardu atliekamo tarpinio vertinimo pagrindinis tikslas yra patobulinti programos įgyvendinimą ateinančiais metais, remiantis BP7 programos ex-post vertinimo rezultatais ir gaunant kvalifikuotos grupės pagalbą. Vertinimas buvo atliekamas glaudžiai konsultuojantis su suinteresuotomis pusėmis ir aiškiai komunikuojant vertinimo rezultatus (pvz., infografikais). Pamokos apėmė tokius klausimus kaip aiški intervencijų logika ir jos glaudžios sąsajos su įvairiais programos rodikliais, poreikis aiškiau viešinti socialinį programos poveikį per sėkmės istorijas, atvejo studijas, kt.

Dr. Jan-Philipp Kramer, Prognos AG (Belgija) vyr. projektų vadovas, ir András Kaszap, KPMG (Vengrija) vyr. vadovas, skaitė pranešimą, skirtą kompleksiško valdymui – prisidėjimo analizės įžvalgoms paramos stambioms įmonėms vertinime. Pranešime daugiausia dėmesio skirta patirčiai, įgytai atlikus „Paramos stambioms įmonėms“ darbų paketo Nr. 4 ex-post vertinimą. Šiame vertinime buvo taikyta teorija grįstas vertinimas ir tirti priežasties-pasekmės ryšiai. Vertinime buvo taikyta prisidėjimo analizė, kaitos teorijos, atlikta daugybė interviu, atvejo studijų, kt. Pranešime pristatytas tiesioginis ES investicijų poveikis ir netiesioginiai bei platesni padariniai. Atliktas vertinimas parodė, kad Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) parama buvo tik vienas iš veiksmų, lėmęs stambių įmonių sprendimą investuoti.

Pijus Krūminas, UAB „Visionary Analytics“ (Lietuva) tyrėjas, pristatė „regioninį inovacijų paradoksą“, pasireiškiantį santykinai didesniu poreikiu finansuoti inovacijas atsilikusiuose regionuose ir jų santykinai mažesniais gebėjimais pasinaudoti tomis viešosiomis investicijomis. Pranešime pristatyti ES finansuojamo MTEPI politikos priemonių rinkinio Lietuvoje vertinimo rezultatai. Vertinime naudotos kokybinio ir dalyvavimo grįsto vertinimo metodikos, įskaitant apklausas, atvejo studijas ir tarptautinę lyginamąją analizę. Pranešime apžvelgti iššūkiai, su kuriais susiduriama skatinant MTEPI veiklas verslo sektoriuje, siekiant užtikrinti technologijų perdavimą ir MTEPI rezultatų komercinimą, stiprinant tyrėjų gebėjimus. Kaip rodo vertinimas, 2014–2020 m. politikos priemonių rinkinys yra įvairiapusiškesnis nei 2007–2013 m., bet, norint įveikti regioninį inovacijų paradoksą, reikalingi ir tolesni pokyčiai. Šie rezultatai ypač aktualūs investuojant ESIF lėšas ir įgyvendinant nacionalines ar regionines sumanios specializacijos strategijas.

Paskutinė B sesijos pranešėja, Katre Eljas-Taal, Technopolis Group Baltics (Estija) direktorė, skaitė pranešimą apie naujų verslo modelių įtaką verslo aplinkai. Kaip viena iš tokių naujų verslo sričių, kuri sparčiai auga ir keičia įprastą ekonominę erdvę, buvo įvardytos pavienių asmenų teikiamos paslaugos. Šios yra orientuotos į vartotoją ir tampa vis populiarešnės dalijimosi ekonomikoje. Technologijų pagalba yra keičiami vartojimo įpročiai, auga darbuotojų įgūdžių įvairovė, jie lanksčiai dalyvauja darbo rinkoje (ypač transporto, apgyvendinimo, finansų, internetinių paslaugų, kitose srityse). Vis dėlto naujieji verslo modeliai kelia daugybę klausimų ir daro neištirtą poveikį vartotojų apsaugos, konkurencijos, apmokestinimo ir darbo rinkos sritims, verčia permąstyti tradicinio verslo sąvokas.

Darios Gismondi moderuojamos B plenarinės sesijos pabaigoje buvo keliami klausimai dėl inovacijų vertinimo ateityje: kaip geriau išmatuoti nuolat evoliucionuojančią MTEPI veiklą, kokie metodai yra naudingiausi, siekiant atsakyti į atskirus vertinimo klausimus?

C PARALELINĖ SESIJA. Socialinės perspektyvos: iššūkiai ir galimybės

C sesiją pradėjo dr. Žilvinas Martinaitis, UAB „Visionary Analytics“ (Lietuva) partneris ir tyrimų vadovas, pranešimu apie didelių duomenų analizę ir jų galimybes vertinimuose. Pranešime pristatyti didelių duomenų analizės pranašumai, apribojimai ir egzistuojančios techninės ir teisinės

kliūtys didelių duomenų naudojimui vertinimuose. Pranešime daugiausia dėmesio skirta internetinei laisvų darbo vietų duomenų bazei „Vacancy Analytics“, kuri pateikia realaus laiko duomenis, ir kurią sukūrė UAB „Visionary Analytics“. Sesijos metu pademonstruota, kaip ši duomenų bazė veikia praktiškai, kokius duomenis naudoja ir į kokius klausimus gauta informacija gali padėti atsakyti vertinimuose bei priimant sprendimus.

Dr. Anna Adamecz-Völgyi, Budapešto politikos analizės instituto (Vengrija) tyrėja, pristatė švietimo sistemos reformos Vengrijoje atvejo studiją, kuri rėmėsi inovatyviu požiūriu į politikos vertinimą. Vertinime daryta prielaida, kad privalomojo mokyklinio ugdymo (PMU) amžiaus pailginimas daro tiesioginę įtaką mokinių pasirinkimo galimybėms vidurinėje mokykloje ir didina profesinę mokyklą nebaigusiuoju skaičių, pasitvirtino. Teisės aktų pakeitimai lėmė didesnę tikimybę, kad vaikai buvo linkę rinktis mokymąsi aukštosiose mokyklose, o ne profesinio mokymo įstaigose, o besirenkantieji profesinio mokymo įstaigas dažniau iškrisdavo iš sistemos, esant pailgintai PMU amžiaus ribai. Toks politikos sprendimas labiausiai paveikė žemesnį išsilavinimą turinčių tėvų vaikus, teigiami sprendimo efektai – moteris, neigiami – vyrus. Galimi paaiškinimai dėl išaugusio nebaigusiuoju mokyklos asmenų rodiklio gali būti suprastėjusi mokymo kokybė profesinio ugdymo įstaigose dėl mažėjančio besimokančiųjų srauto ir studentų sudėties pokytis (daugiau studentų patenka iš žemesnių socialinių ir ekonominių sluoksnių).

Neringa Viršilienė, UAB „ESTEP Vilnius“ (Lietuva) Vertinimo grupės vadovė, skaitė pranešimą apie sudėtinių indeksų naudojimą poveikio vertinimuose ir kokį poveikį gyvenimo kokybei turi ES investicijos. Pranešime buvo pristatyti kompleksinių 2007–2013 m. ES fondų lėšomis finansuotų intervencijų, kuriomis buvo siekiama gerinti gyvenimo kokybę Lietuvoje, poveikio vertinimų rezultatai. Atsižvelgiant į ES iniciatyvą „Ne vien BVP“, šių vertinimų metu buvo siekiama sukurti indeksą, kuris visapusiškai atspindėtų nuo 2007 m. įvykusius demografinius, socialinius, ekonominius ir aplinkos pokyčius šalyje (NUTS1) ir kiekvienoje savivaldybėje (LAU1). Taikant statistinės analizės principus, nustatyta priklausomybė tarp ES fondų investicijų ir gyvenimo kokybės indekso pokyčių. Vertinimo rezultatai vizualizuoti ir pristatyti, pasitelkiant GIS platformą. Pranešime dėmesio skirta ir kitiems subjektyviems veiksniams, kurie turi įtakos gyvenimo kokybei.

Weronika Felcis, nepriklausoma vertinimo konsultantė (Lenkija-Latvija) užbaigė C sesiją savo pranešimu apie sisteminio mąstymo svarbą vertinant 4-ąją pramonės revoliuciją. Pranešime daugiausia dėmesio buvo skirta tvariems tikslams (įskaitant energetikos sritį) spartaus technologijų ir našumo plėtros kontekste. Pranešėjos manymu, kaitos teorija ir naudingumu grįstas vertinimas gali padėti suprasti priežastinius ryšius, sisteminio mąstymo požiūris (angl. *systems thinking analysis*) yra tinkamesnis, norint suprasti globalių ir vietos problemų tarpusavio sąsajas. Pranešime pristatytas globalių problemų įtakos valstybių viešosioms politikoms kontekstas, alternatyvūs požiūriai bei sisteminio mąstymo požiūrio pagrindai ir jo naudojimo vertinime privalumai.

Dr. Jiří Remr moderuojamos C plenarinės sesijos pabaigoje buvo diskutuojama dėl to, kaip ateityje tobulinti socialinės politikos vertinimą. Vienas iš diskusijos dalyvių teigė, kad šiuo metu vertinimuose daug dėmesio skiriama atsiskaitymui. Tuo tarpu siekiant didesnio vertinimų poveikio, svarbu atitinkamą svorį skirti mokymosi procesui: atitinkamai vertinimai galėtų apimti mažiau klausimų, tačiau pateikti gilesnę jų analizę, tirti pagrindines priežastis, lemiančias pokyčius. Taip pat kilo diskusija dėl gyvenimo kokybės politikos vertinimų – ar nėra taip, kad siekiama tik tų tikslų, kuriuos galima kiekybiškai išreikšti ir išmatuoti?

D PLENARINĖ SESIJA. Metodinės inovacijos: tyrimų struktūra, metodai ir jų poveikis vertinimams

D plenarinėje sesijoje, skirtoje metodinėms inovacijoms, buvo pristatyti trys skirtingi inovatyvūs vertinimo metodai ir jų faktinis pritaikymas skirtingo tipo ir sričių vertinimuose.

Emanuela Sirtori, CSIL Pramonės studijų centro (Italija) partnerė ir projektų vadovė, pristatė Bajeso tinklų analizės (BTA) (angl. *Bayesian Network Analysis*) metodo taikymą verslo paramos priemonių vertinime. BTA yra naujas metodas, skirtas ne tik įvertinti dėl intervencijos sukurtą ekonominį poveikį, bet ir atrasti kaitos veiksnius įmonės elgsenoje, kai ji dalyvauja viešosios politikos intervencijoje. Šį vertinimo metodą sudaro du žingsniai: pirma, remiantis teorija grįstu poveikio

vertinimo metodu, rekonstruojama politikos instrumento intervencijos logika; antra, naudojantis BTA, patikrinama teorija. BTA sujungia grafinę žemėlapių analizę su statistine analize ir taip atskleidžia kompleksinę kintamųjų tarpusavio priklausomybę bei priežastinių ryšių stiprumą. Metodas padeda atskleisti ne tik tikėtinus, bet ir neplanuotus poveikius, kurie paaiškina dėl intervencijos kilusius įmonės elgesio pokyčius ir pan.

Haroldas Brožaitis, Viešosios politikos ir vadybos instituto (Lietuva) direktorius, ir Vilius Stančiauskas, tyrimų vadovas ir vyr. tyrėjas, skaitė pranešimą apie netradicinių kontrolinių grupių sudarymą atliekant kontrafaktinius MTEP poveikio vertinimus. Pranešime pristatyta metodika buvo taikyta atliekant Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinio direktorato (RTD GD) užsakytą ES programų BP7 ir „Horizontas 2020“ ekonominio poveikio ir Europos pridėtinės vertės vertinimą. Visi skaičiavimai buvo atliekami taikant kontrafaktinę logiką, gauti poveikiai visuomet buvo lyginami su kontrolinių grupių rezultatais. VPVI tyrėjai sukūrė tris netradicines kontrolines grupes MTEP poveikiui vertinti: BP7 programos naudos gavėjų (tyrėjų gebėjimų) rezultatus (tyrėjų komandų dydis ir sudėtis), žinių ir technologijų perdavimo rezultatus (patentų analizė) bei BP7 tyrėjų parengtas mokslines publikacijas (neįprasta bibliometrinė analizė). Tokia metodika pasiteisino ir leido atlikti daugybę skaičiavimų, tačiau pats procesas pareikalavo daug išteklių analizuojant ir apdorojant duomenis tolesnei analizei.

Katrin Pihor, Politikos studijų centro PRAXIS (Estija) valdybos narė ir Ekonominės politikos programos vadovė, pristatė ES transporto projektų vertinimo Estijoje rezultatus naudojant erdvinį duomenų analizę ir mobilios padėties nustatymo duomenis. Atliekant Estijos finansų ministerijos užsakymu vykdomą 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų investicijų į transporto sektorių vertinimą, buvo taikoma Estijos verslo registro duomenų erdvinė analizė. Ji derinta su lankytojų mobilios padėties nustatymo duomenimis, transporto objektų poveikio zonose. Vertinimu siekta iširti galimą transporto investicijų poveikį verslo vykdymo vietai, ekonominiams rezultatams ir sukurtoms darbo vietoms. Pranešime daug dėmesio skirta išmoktoms pamokoms naudojant netradicinius vertinimo metodus. Vertinimo rezultatai patvirtino teoriją, kad transporto infrastruktūra yra būtina, tačiau nepakankama sąlyga regiono ekonominei plėtrai.

Martinos Kadunc moderuojamos D sesijos pabaigoje diskutuota apie metodinių inovacijų svarbą vertinimuose. Daugeliu atveju inovacijos vertinimų metodikose kyla taikant metodikas, kurios jau buvo panaudotos kitose srityse (pvz., sveikatos, švietimo). Metodinių inovacijų naudojimą taip pat lemia reiklūs užsakovai, kurie perka vertinimo ir (ar) vertinimo studijų paslaugas.

ANTROJI DIENA. Konferencijos atidarymas ir sveikinimo žodis

Antrąją konferencijos dieną Ramūnas Dilba, LR finansų ministerijos Europos Sąjungos investicijų departamento direktorius, pasveikino gausiai susirinkusius konferencijos dalyvius, paskatino pasisemti naujų žinių ir daugiau dalintis gerąja praktika. Tyrimų duomenimis, būtent sėkmės pavyzdžiai ir gerosios praktikos sklaida padeda tobulinti viešąją politiką.

E PLENARINĖ SESIJA. Dalyvavimu grįstas vertinimas: pagrindiniai klausimai ir atsakymai

Jurgita Domeikienė, LR Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento direktorė, pradėjo sesiją pristatydama Lietuvos patirtį atviro viešojo valdymo ir atvirų konsultacijų srityje. Pasak pranešėjos, šiuo metu Lietuvoje nėra vieningos viešųjų konsultacijų vykdymo praktikos, trūksta sistemingai kuriamos valdymo kultūros, kai iš pradžių svarstoma pirminė idėja, ji plėtojama, vertinama kartu su tais, kuriems skirtas tas valdymo sprendimas ar ta viešoji paslauga. Siekiant pakeisti tokią padėtį, rengiami metodiniai dokumentai, organizuojami mokymai, ieškoma gerosios patirties pavyzdžių ir sklaidžiama informacija. Pranešėja pristatė aktualių gerosios praktikos pavyzdžių. Vėliau Lietuvoje vyks bandomosios viešosios konsultacijos, apimančios visą konsultacijų ciklą, vadovaujantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) rekomendacijomis ir gerąja kitų šalių valdymo praktika.

Dr. Jiří Remr, Vertinimų ir socialinės analizės instituto (Čekija) vyr. tyrėjas ir vertintojas, pristatė bendradarbiavimu grįstą požiūrį (angl. *co-production*) kaip inovatyvų pagrindą atliekant poveikio vertinimą. Jo manymu, kontrafaktinis poveikio vertinimas (KPV) nėra pats tinkamiausias metodas,

nes jis neatsižvelgia į suinteresuotųjų šalių motyvaciją dalyvauti intervencijoje ir daryti įtaką jos rezultatams. Šiuo atveju naudos gavėjų įsitraukimo laipsnis gali būti reikšmingas veiksnys intervencijos rezultatams. Bendradarbiavimu grįsto požiūrio, kai paslaugų teikėjai ir naudos gavėjai kartu kuria rezultatus ir poveikį, koncepcija suteikia naudingą pagrindą vertinti tokias paslaugomis grįstas intervencijas. Todėl matuojant grynąjį poveikį, reikėtų matuoti poveikį, sukurtą drauge su naudos gavėjais. Pranešime buvo pristatyta mokymų kursų atvejo studija, kuri iliustravo bendradarbiavimu grįsto požiūrio naudą.

Danutė Burakienė, LR finansų ministerijos Europos Sąjungos investicijų departamento Vertinimo skyriaus vedėja, pristatė Lietuvos patirtį ir pamokas dalyvavimu grįsto vertinimo srityje, šio požiūrio privalumus ir trūkumus, galimybes ir naudą. Pranešėja pristatė LR finansų ministerijos užsakymu 2016 m. atlikto metaverdinimo dėl dalyvavimu grįsto vertinimo būdo panaudojimo Lietuvoje rezultatus ir įžvalgas. Nepaisant pažangos Lietuvoje, vertinimas kaip dialogas su suinteresuotosiomis šalimis tebėra svarbus iššūkis, siekiant sistemingai aukštos vertinimų kokybės ir rezultatų panaudojimo. Tikimasi, kad atlikta metaanalizė, diskusijos su Vertinimo koordinavimo grupės nariais ir parengtos metodinės gairės paskatins platesnį ir kokybišką dalyvavimu grįsto vertinimo taikymą Lietuvoje.

Dr. Žilvino Martinaičio moderuojamos E plenarinės sesijos pabaigoje buvo diskutuojama apie platesnio suinteresuotųjų grupių dalyvavimo vertinime, konsultacijose ir bendrai politikos sprendimuose naudą. Visi diskutantai pripažino, kad suinteresuotųjų pusių įtraukimas, nors ir reikalauja daugiau išteklių, ilgainiui atsiperka ir kuria pridėtinę vertę, tačiau tik tuomet, jei politikai faktiškai atsižvelgia į platesnį nuomonių spektrą priimdami visuomenei ar konkrečiai asmenų grupei aktualius sprendimus.

F PLENARINĖ DISKUSIJA. Inovacijų vertinimo ateitis

Viešosios ekspertų diskusijos dalyviai:

1. Dr. Peter Fisch, nepriklausomas tyrimų politikos analitikas, Vokietija;
2. Weronika Felcis, nepriklausoma vertinimo konsultantė, Lenkija-Latvija;
3. Prof. Katarina Eckerberg, Umeå Universitetas, Švedija;
4. Simas Dunauskas, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) inovacijų politikos analitikas, Lietuva;
5. Dr. Žilvinas Martinaitis, UAB „Visionary Analytics“ partneris ir tyrimų vadovas, Lietuva.

Dr. Manto Vilio, Lietuvos inovacijų centro direktoriaus, moderuojama plenarinė diskusija sulaukė daug dėmesio. Šią sesiją stebėjo ir klausė beveik 100 konferencijos dalyvių. Sesija prasidėjo dviem trumpais pranešimais, po kurių vyko moderuojama viešoji ekspertų diskusija.

Simas Dunauskas, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA, Lietuva) inovacijų politikos analitikas sesijos pradžioje pristatė sumanios specializacijos Lietuvoje rengimo ir įgyvendinimo procesą, prioritetus, stebėseną ir pirmuosius rezultatus. Lietuvos sumanios specializacijos kūrimo procese buvo taikomas entrepreneuriškos paieškos procesas (EDP) ir kiti įvairūs metodai: analizės, prognozės, apžvalgos ir diskusijos su suinteresuotosiomis visuomenės, mokslo ir verslo sektorių šalimis. Šio proceso rezultatas – nustatytos šešios plačios prioritetinės kryptys ir išskirta 20 prioritetų. Nepaisant daug žadančio sumanios specializacijos kūrimo proceso, įgyvendinimo etape susiduriama su sunkumais dėl vėluojančių finansinių priemonių, kitų veiksmų. Pranešėjas pristatė pirmosios sumanios specializacijos stebėsenos ataskaitos išvadas, paremtas daugiausiai priemonės „Intelektas“ rezultatais, Lietuvos tyrėjų dalyvavimo „Horizontas 2020“ projektuose ir mokslinių publikacijų analize.

Dr. Žilvinas Martinaitis, UAB „Visionary Analytics“ (Lietuva) partneris ir tyrimų vadovas, pristatė metodinius požiūrius į Sumanios specializacijos strategijos Lietuvoje vertinimą, aptarė stebėsenos ir vertinimo sistemos metodiką, logiką ir pagrindinius iššūkius: koku mastu prasminga pagal vienodus kriterijus vertinti labai skirtingų MTEPI prioritetų įgyvendinimo pažangą, kada atlikti vertinimą, kaip susieti prioritetus su egzistuojančia duomenų struktūra ir kt.

Vėliau vykusioje diskusijoje kelti klausimai dėl to, koks prioritetų skaičius yra optimalaus valstybei. Išsakyta mintis, kad mažos valstybės negali nuosekliai vystyti 20 MTEPI prioritetų. Kita vertus,

pernelyg mažas prioritėtų skaičius yra labai rizikingas. Taip pat keltas klausimas dėl to, kiek naudinga enterpreneriškos paieškos proceso logika MTEPI politikai ir vertinimui. Diskusijos dalyviai sutarė, kad šiuo metu vyraujančios taisyklės ir procedūros bei administracinė kultūra slopina inovacijas – dalis jų dažniausiai neduoda lauktų rezultatų, kas, žvelgiant iš atskaitomybės perspektyvos, reiškia neoptimalų išteklių panaudojimą. Kita vertus, investuodama tik į „garantuotą sėkmę“, valstybė dažnai išstumia privačias investicijas, finansuoja veiklas, kurios nėra inovatyvios, neturi reikšmingo potencialo leisti pasiekti proveržį. Dr. Peter Fisch atkreipė dėmesį, kad inovacijų DNR sudaro specifinis netikrumas dėl skirtingų rūšių poveikio, kokį jos gali sukurti. Atsižvelgiant į tai, yra pavojinga sutelkti dėmesį tik į iš anksto nustatytų rodiklių, matuojančių planuojamą ir tikėtiną poveikį, stebėseną. Vietoj to, vertinimai turi turėti pakankamai laisvės ir smalsumo apčiuopti ir įvertinti žymiai platesnį poveikį ir efektus. Tuomet „kietus faktus“ (tvirtus įrodymus), gautus iš stebėsenos sistemos, papildytų platus ir įvairus „minkštų“ stebėjimų ir įžvalgų ratas. Tokio dvigubo požiūrio valdymas reikalauja daugiau laiko ir kitokio mentaliteto nei paprastas duomenų rinkimo metodas, tačiau ilginiui jis pasiteisina. Tuo tarpu Weronika Felcis teigė, kad prioritėtų nustatymas turi remtis unikaliais tos vietos konkurenciniais pranašumais, o tokios politikos vertinimui reikalingas visiškai naujas požiūris, metodinės vertinimo inovacijos.

Konferencijos pabaigoje įvyko geriausio pranešimo apdovanojimai. Visos konferencijos metu dalyviai turėjo galimybę balsuoti išrenkant geriausią (įdomiausią) konferencijos pranešimą el. svetainėje www.poll.si. Tie, kas neturėjo galimybės balsuoti per el. įrenginį, turėjo galimybę pažymėti savo pasirinkimą ant lapelio ir įmesti į indą. Susumavus gautus balsus, paskelbtas **įdomiausias konferencijos pranešimas** – „Europos tyrimų ir inovacijų programų vertinimas – pasiekta pažanga ir neišspręsti klausimai“ (20 proc. balsų). Jo autorius, dr. Peter Fisch (Vokietija), apdovanotas specialiu prizu. Kiti pranešimai taip pat sulaukė dalyvių dėmesio: „Verslo paramos priemonių vertinimas: Bajeso tinklų analizės metodo taikymas“ (Emanuela Sirtori, Italija) – 17 proc., „Kompleksiški ateities iššūkiai – galimybės ir grėsmės visuomenėm“ (Dr. Juha Kaskinen, Suomija), „Piramidės suardymas. Kaip išvengti nuolatinio klausimo: kaip tyrimai gali daryti poveikį priimamiems sprendimams?“ (Bénédict Wauters, Belgija), „Ne vien BVP, arba kaip ES investicijos keičia gyvenimo kokybę: sudėtinųjų indeksų naudojimas poveikio vertinimuose“ (Neringa Viršilienė, Lietuva) – surinko po 12 proc. balsų.

